

זמה דאמר והנה דמעת העשוקים - אלו אותם שמתים בחיק אמותיהם, אלה עושים לשפך דמעות לכל בני העולם, משום שאין דמעות שיוצאות מן הלב בדמעות הללו, שכל בני העולם תוהים ואומרים: דיני הקדוש ברוך הוא הם אמת, והולכים על דרך אמת. התינוקות המספנים הללו שלא חטאו, למה מתו? איפה דין האמת שעושה רבון העולם? אם בחטאי אבותם מסתלקים מן העולם - למה? ודאי אין להם מנחם.

עוד, והנה דמעת העשוקים - אותה דמעה שלהם באותו העולם, שמגנים על החיים. ששנינו, יש מקום מתקן להם באותו עולם שאפלו צדיקים גמורים לא יכולים לעמד שם. והקדוש ברוך הוא אוהב אותם ונדבק בהם, ומתקן בהם את הישיבה העליונה שלו, ועליהם כתוב (תהלים ח) מפי עוללים וינקים יסדת עז. ומה התועלת שעושים שם, ולמה עולים לשם? שכתוב למען צורריך להשבית אויב ומתנקם. וכן יש מקום אחר לבעלי תשובה.

שנינו, עשרה דברים נכראו בערב שבת וכו'. הכתב והמכתב והלוחות, שכתוב (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא. מה המדבר מכף שהיה ערב שבת, ואולי זה היה אלף שנה אחר כך, או בשעה שעמדו ישראל על הר סיני? אלא ודאי שזה היה בערב שבת. בא וראה, בכל מעשה בראשית לא נאמר שם מלא, אלא אלהים אלהים בכל מה שנברא, וכלם שם אלהים, עד שכל המעשה נתקן בערב שבת. משנתקנו כל המעשים, נקרא ה' אלהים, שם מלא.

זמה דאמר (את כל העשוקים) והנה דמעת העשוקים, אלין אינון דמתין בתוקפא דאמהון, אלין עבדין לאושדא דמעין, לכל בני עלמא, בגין דלית דמעין דנפקי מלבא, כהני דמעין, דכל בני עלמא תוהין ואמרין, דינין דקודשא בריך הוא קשוט אינון, ועל ארע קשוט אזלי. הני מספני ינוקי דלא חאבו, אמאי מיתו. אן דינא דקשוט, דעביד מארי עלמא. אי בחובי אבהתהון אסתלקי מעלמא, אמאי. ודאי אין להם מנחם.

הנו, והנה דמעת העשוקים, ההוא דמעה דלהון ברהווא עלמא, דקא מגינין על חייא. דתנן אתר אית מתתקנא לון ברהווא עלמא, דאפילו צדיקים גמורים לא יכלין לקיימא תמן, וקודשא בריך הוא רחים לון, ואתדבק בהו, ואתקין בהו, מתיבתא עלאה דיליה. ועליהו כתיב, (תהלים ח) מפי עוללים וינוקים יסדת עז. ומאי תועלתא עבדין תמן, ואמאי סלקין תמן. דכתיב, (תהלים ח) למען צורריך להשבית אויב ומתנקם. וכן אית אתר אחרא לבעלי תיובתא.

תנינן, עשרה דברים אתבריאו בערב שבת כו'. הכתב והמכתב והלוחות. דכתיב (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא. מאי איריא מדהכי דערב שבת הוה, ודילמא אלף שנין לבתר, או בשעתא דקיימו ישראל על טורא דסיני. אלא ודאי הכי הוא דבערב שבת הוה. תא חזי, בכל עובדא דבראשית, לא אתמר שם מלא, אלא אלהים, אלהים, בכל מה דאתברי. וכלהו שם אלהים, עד דכל עובדא אשתכלל בערב שבת. מדאשתכללו כל עובדא, אקרי יי' אלהים, שם מלא.

וְאֵף עַל גַּב דְּבִשְׁם אֱלֹהִים אֲתַבְרִי כְּלֵא, לָא אֲשַׁתְּכַלֵּל בְּעִשְׂיָה, כֹּל מַה דְּאֲתַבְרִי, עַד עָרַב שִׁבְתָּ. בְּהֵיִא שְׁעֵתָא אֲשַׁתְּכַלֵּל כְּלֵא בְּעִשְׂיָה, דְּכִתִּיב, (בראשית ב) מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וְעוֹמֵד בְּמַעֲשָׂה. וְלִכְּן כְּתוּב וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים, כְּשֶׁנִּתְקַן הָעוֹלָם בְּשֵׁם אֱלֹהִים בְּמַעֲשָׂה, וְלֹא אַחַר כֶּף, שְׁכִתּוּב ה' אֱלֹהִים. וּבִזְזָה נִתְקַן הָעוֹלָם וְעוֹמֵד עַל קִיּוּמָא.

בֵּא וְרֵאָה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁשִׁבְר מִשָּׁה אֵת הַלּוּחוֹת, שְׁכִתּוּב (שמות לב) וַיִּשְׁבֵּר אֶת־פַּתַּח הַהָר, צָף הָאוּקְיָנוֹס מִמְּקוֹמוֹ וְעָלָה לְשִׁטָּף אֵת הָעוֹלָם. רָאָה מִשָּׁה שְׁאוּקְיָנוֹס עוֹלָה אֲלֵיהֶם וְהִיָּה רוֹצֵה לְשִׁטָּף אֵת הָעוֹלָם, מִיַּד - וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וְגו', וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם. עוֹמֵד מִשָּׁה עַל מִי הָאוּקְיָנוֹס וְאָמַר: מַיִם מַיִם, מַה אַתָּם רוֹצִים? אָמְרוּ: וְכִי מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם אֵלֵא בְּתוֹרַת הַלּוּחוֹת?! וְעַל הַתּוֹרָה שְׁשִׁקְרוּ בְּהַ גְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וְעָשׂוּ אֶת עֵגֶל הַזֶּהֵב אֲנִי רוֹצִים לְשִׁטָּף אֵת הָעוֹלָם).

מִיָּד אָמַר לָהֶם: הֲרִי כֹל מַה שְׁעָשׂוּ בְּחִטָּא הָעֵגֶל, הֲרִי מְסוּר לְכֶם, וְלֹא דִי כֹל אוֹתָם הָאֲלָפִים שְׁנַפְלוּ מֵהֶם?! מִיָּד - וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וְלֹא הָיוּ הַמַּיִם שׁוֹכְכִים עַד שֶׁנִּטְל מֵהֶם וְהִשְׁקָה אוֹתָם. מִיָּד נִשְׁקַע הָאוּקְיָנוֹס בְּמִקוּמוֹ.

שְׁהַרִי בְּאוֹתוֹ הַמְדַבֵּר לֹא הָיוּ מַיִם, שְׁכִתּוּב (במדבר ט) לֹא מְקוּם זֶרַע וְגו'. וּמַיִם אֵינָן לְשִׁתּוֹת. וְאִם תֵּאמַר, לְבָאָר מְרִים זֶרַק - חֵס וְשָׁלוֹם שְׁשֵׁם יִזְרַק מִשָּׁה אֵת הַזִּכְרוֹן הָרַע הַזֶּה לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ אַחַר כֶּף. וְעוֹד, שְׁעַד עַכְשָׁו לֹא הִיתָה לָהֶם בְּאָר, עַד שֶׁבָּאוּ לְמַדְבַּר מִתְּנָה, שְׁכִתּוּב בְּאָר חֲפְרוּהָ שְׁרִים וְגו'. וּמִמְדַבֵּר מִתְּנָה. מִשֵּׁם יָרָשׁוּ בְּאָר. כְּתוּב עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְכִתּוּב שֵׁם עַל פְּנֵי תְּהוֹם.

וְאֵף עַל גַּב דְּבִשְׁם אֱלֹהִים אֲתַבְרִי כְּלֵא, לָא אֲשַׁתְּכַלֵּל בְּעִשְׂיָה, כֹּל מַה דְּאֲתַבְרִי, עַד עָרַב שִׁבְתָּ. בְּהֵיִא שְׁעֵתָא אֲשַׁתְּכַלֵּל כְּלֵא בְּעִשְׂיָה, דְּכִתִּיב, (בראשית ב) מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וְקִיּוּמָא בְּמַעֲשָׂה. וְעַל דָּא כְּתִיב, וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים, כִּד אֲשַׁתְּכַלֵּל עַלְמָא, בְּשֵׁם אֱלֹהִים בְּמַעֲשָׂה, וְלֹא לְבִתְרָא, דְּכִתִּיב יי' אֱלֹהִים וּבְדָא אֲשַׁתְּכַלֵּל עַלְמָא, וְקִיּוּמָא עַל קִיּוּמִיָּה.

תָּא חֲזִי, בְּהֵיִא שְׁעֵתָא דְּתַבְר מִשָּׁה הַלּוּחוֹת, דְּכִתִּיב, (שמות לב) וַיִּשְׁבֵּר אוֹתָם פַּתַּח הַהָר. צָף אוּקְיָנוֹס מֵאֲתַרִּיָּה, וְסָלִיק לְשִׁטָּפָא עַלְמָא. חֲמָא מִשָּׁה דְּאוּקְיָנוֹס סָלִיק לְגַבִּיָּהּ, וְהוּוּ בְּעִי לְשִׁטָּפָא עַלְמָא, מִיָּד וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף אוֹתוֹ בְּאֵשׁ וְגו', וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם. קָם מִשָּׁה עַל מִי אוּקְיָנוֹס וְאָמַר, מַיָּא מַיָּא מַה אַתּוֹן בְּעָאנן. אָמְרוּ וְכִי אַתְקִיִּים עַלְמָא אֵלֵא בְּאוֹרִיָּיתָא דְּלוּחוֹת, וְעַל אוֹרִיָּיתָא דְּשִׁקְרוּ בְּהַ יִשְׂרָאֵל (ר"א וְעָבְדוּ עֵגֶל דְּדִהֲבָא, אֲנִי בְּעָאנן לְשִׁטָּפָא עַלְמָא).

מִיָּד אָמַר לוֹן, הָא כֹּל מַה דְּעָבְדוּ בְּחוּבָא דְּעֵגֶלָא, הָא מְסִיר לְכוּן, וְלֹא דִי כֹל אֵינּוֹן אֲלָפִין דְּנַפְלוּ מִנִּיָּהּ, מִיָּד וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם. לֹא הוּוּ מִשְׁתַּכְּכֵי מַיָּא, עַד דְּנִטְל מַיָּא מִנִּיָּהּ וְאֲשִׁקִי לוֹן, מִיָּד אֲשַׁתְּקַע אוּקְיָנוֹס בְּאֲתַרִּיָּה.

דְּהָא בְּהֵיִא מְדַבֵּר לֹא הוּוּ מַיָּא, דְּכִתִּיב, (במדבר ט) לֹא מְקוּם זֶרַע וְגו'. וּמַיִם אֵינָן לְשִׁתּוֹת.

וְאִי תִימָא, לְבִירָא דְּמְרִים אֲרַמִי לִיָּה. חֵס וְשָׁלוֹם, דְּתַמְן שְׁדִי מִשָּׁה דְּכִרְנָא בִישָׂא דָא לְמִשְׁתִּי לְבִתְרָא. וְתוּ, דְּעַד כָּאן לֹא הָוּה לְהוּ בִירָא, עַד דְּאָתוּ לְמַדְבַּר מִתְּנָה, דְּכִתִּיב, (במדבר טא) בְּאָר חֲפְרוּהָ שְׁרִים וְגו'. וּמִמְדַבֵּר מִתְּנָה. מִתַּמְן יָרְתוּ בִירָא. כְּתִיב הָכָא עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְכִתִּיב הָתָם (בראשית א) עַל פְּנֵי תְּהוֹם.